

**R. P. Francisci Svarez Granatensis, E Societate Iesv
Doctoris Theologi, Et In Connimbricensi Academia
Sacrarum Litterarum primarii Professoris Opvs, De Virtute
Et Statu Religionis**

Qvo Quid Contineatur, Index proximus indicabit

De Obligationibus Religiosorum ex Regula, Prælatione & subiectione
regulari provenientibus, De varietate Religionum tam in genere, quàm in
specie, De Religione Societatis Iesv in particulari

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1626

V. An puerorum eruditio conuenienter per religiosos fiat in vniuersitatibus
Societatis?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93501](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93501)

indifferente, & quæ sine incommodo religionis fieri potest, decet membrum consuetudini totius corporis conformari: tunc autem Doctor Societatis sit membrum talis vniuersitatis; sequatur ergo consuetudinem eius seruata sui instituti humilitate, vt nullius loci dignitate ambiat, sed aliis facile cedat, & illo contentus sit, qui ibi fuerit designatus.

XI. Altera conditio est, ne sumptus, qui pauperes non deceant, in gradibus huiusmodi faciant, ad quos (dicitur citato loco) sine humilitatis detrimento non ob aliud, quam, vt possint proximis ad Dei gloriam esse vtiliores, promoueri debent. Et in hac conditione includitur, vel certe ex proprio modo nostræ paupertatis supponitur, non debere Doctorem Societatis ex suo gradu temporale emolumentum, aut stipendium, quod ex aliorum actibus, aut gradibus aliis prouenire solet, sperare, aut accipere. Supponitur etiam in vltimis verbis, non posse religiosum Societatis huiusmodi gradum procurare, aut ambire, id enim sine magno detrimento humilitatis non permitteretur. Addo etiam meritò in Societate obseruari propter eandem humilitatem conseruandam, vt hi gradus non conferantur propter honorem, seu quasi in præmium personarum, sed tantum pro ministeriorum necessitate, neque amplius multiplicentur, quam ad munera, seu onera Societatis sustinenda necessarium sit. Quamuis enim Caiet. secunda secundæ quæstione 186. articulo septimo reprehendat Prælatos religionis instituta ad prædicandum, qui subditos prohibent ab huiusmodi gradibus remuneratoriis, quando alias personæ dignæ sunt: nihilominus si hac intentione fiat, vt ambitioni locus non detur, dummodo religioni sufficienter prouideatur, & inferuiatur, laudabile & optimum consilium est.

Ad verba ergo Hieronymi respondet D. Thomas suprà, Hieronymum ibi explicasse id, quod per se, & quasi ex officio, & statu conuenit monacho, vt monachus est; nam eius non est perficere, sed perfici, nec docere, sed penitentiam agere; non tamen negat Hieronymus, quin persona monachi, si alioqui habeat necessaria ad docendum, possit munus illud suscipere, si ab eo qui potestatem habeat, imponatur. & eundem sensum habent verba V. Synodi superius citata. Est autem aduertendum nomen, *monachi*, propriè sumptum significare eum, qui vitam solitariam, vel purè contemplatiuam proficitur, vt apertè explicat Dionysius cap. 6. de Eccles. Hierarch. & Piamont. Abbas apud Cassianum Collat. 18. capit. 5. & propterea iuxta antiquum morem Ecclesiæ, ad monachos ordinariè, & ex vi sui instituti non pertinebant ministeria Ecclesiastica ad doctrinam, vel sacramenta pertinentia; & ideo grauiter reprehenditur, quando præsumentes de proprio statu, propria auctoritate illa usurpabant: & ita intelliguntur multa decreta 16. quæstione 1. per viginti priora capita: in multis autem eorum expresse declaratur, etiam eo tempore non fuisse prohibitum monachis, auctoritate Episcoporum, & Ecclesiastico ordine seruato, talia munera exercere: Et hac ratione intelligitur optimè, quod ex Concilio Nicæno obijciebatur: nam monachi, etiam secundum suam primam institutionem, poterant hæc officia inter se exercere ex vi suæ institutionis, & quasi intrinsecæ potestatis, quia hoc ad conseruationem, & perfectionem sui status per se erat necessarium: at verò circa fidelem populum, nihil poterant nisi extrinsecus ab Episcopis vocati; & eodem modo loquitur Bernardus de monacho quatenus monachus est.

XIII. At verò post illa tempora, præsertim à temporibus Dominici, & Francisci, instituta sunt religio-

nes, quæ cum vita contemplatiua actiuam circa proximos coniungunt sub habitu etiam monachali: quæ quo monachorum nomen participant? quamuis secundum etymologiam vocis, & primæ institutionem monachi non sint. Sic enim etiam nunc monachales ordines à mendicantibus distinguimus. His ergo monachis, ex vi suæ institutionis, & status sic approbati per sedem Apostolicam, non tantum lugendi, sed etiam legendi, seu docendi officium competit; non quidem potestate ordinaria, sed delegata. Quia verò hæc delegatio non est personalis, vt sic dicam, sed totius religionis, nec est tantum à priuato Episcopo, sed ab vniuersali Pontifice, & est quasi à iure per approbationem, & priuilegia talium religionum; ideo dicimus iam illis conuenire ex vi talis status, & instituti. Antea autem enim aliquæ concessiones similes factæ fuerunt sacris monachis per Innocentium, Gregorium, Bonificium, & alios Pontifices, vt patet ex cap. si monachus, cap. moderamine, cap. sunt nonnulli, & c. si quæ, & c. quæstione 1. illæ verò semper magis respiciebant clericatum, quam monachatum, & particularem personam, quam religionem. Iam verò nunc post instituta mendicantium plures etiam monachales religiones hanc potestatem, seu delegationem participant.

Addendum etiam est, quod & D. Thom. citato loco adnotauit, hæc, quæ de monachis olim dicebantur, non habuisse locum in religionis clericis, qui semper in Ecclesia fuerunt, nec de illis intelligi debere: quia nec monachi erant, nec ita nominabantur, neque in omnibus cum illis æquiparandi sunt, sed in his tantum, quæ ad statum religiosum, vt sic, pertinent, iuxta capit. quod Dei timor, de statu monachorum, & cap. ex parte, de postulando. Vnde concludit D. Thom. quod sicut clerici regulares non tenentur abstinere à lineis indumentis, quamuis monachi teneantur: ita multo fortius licet illis religiosi docere, quorum religio est ad hoc statuta, etiam si monachi non liceret. Constat autem ex superius dictis in l. 1. cap. 5. Societatem pertinere ad hunc ordinem religiosorum clericorum, & ex propria institutione esse ordinatam ad iuuandos proximos, præsertim in doctrina & moribus, & ad hunc finem esse ab Ecclesia approbatam & à Sede Apostolica acceptisse omnem potestatem ad hoc munus necessariam: ergo omnibus tali religioni. Neque est verum, ministeriū hoc per se impedire perfectionis profectum, vt ex dictis de illius honestate constare potest, & à fortiori patebit ex sequenti capite.

CAPVT V.

Utrum Societas conuenienter susceperit puerorum institutionem.

Non agimus de eruditione puerorum, quæ solum pertinet ad eorum instructionem in bonis moribus, vel rudimentis in doctrina Christiana: nam hoc ministerium non est proprium collegiorum, aut vniuersitatum, sed toti vniuersitati commune est (imò professorum est magis proprium, vt infra libro 6. capit. 3. videbimus) quia non ad scientiam, de qua nunc agimus, sed ad iustitiam, & salutem ordinatur: agimus ergo de tota eruditione puerorum, quæ ad intellectum illustrandum pertinet. In tres autem ordines possumus distinguere totam doctrinam harum vniuersitatum, minimum, medium, & supremum. In hoc vltimo ponimus sacram doctrinam, & quæ ad illam intrinsecè pertinet, vt sunt casus conscientiarum, de quo maxime procedunt dicta in cap. præcedenti, neque in præfenti titulo comprehenditur, quia hæc doctrina puerorum

puerorum non eſt, ſed viros iam bene adultos requirit, vt etiam Ariſtoteles lib. 1. Ethicorum cap. 3. de ciuili ſcientia ſenſit. In medio ordine ponimus Artium curriculum, quod & Mathematicas, & aliqua ex parte ethicam doctrinam complectitur: licet verò in minori ætate addiſci poſſit, non tamen eſt propriè puerorum eruditio: nam reuera poſtulat facultatem ingenij ſatis expeditam, atque adeò rationis vſum omni ex parte perfectum. Habet etiam hæc doctrina magnam aſſinitatem cum Theologia, & ideo propter illam non oportet peculiarè mouere quaſtionem: nam quæ diximus capite ſuperiori, magna ex parte poſſunt ad illam applicari, cum oſtendimus ibi in numero ſeptimo cõſiderationem veritatis philoſophiæ in Deum relata, quandam eſſe religioſam contemplationem. Accedit, quòd ea, quæ de infimo ordine dicenda ſunt, aſſortiori de his medijs facultatibus procedet. Igitur puerorum eruditio comprehendit totam linguarum peritiã incipiendo à primis Grammaticæ fundamentis vſque ad perfectam eloquentiã cum aliarum linguarum, præſertim Græcæ præſidijs, & ornamentis, vna excepta Hebræa, quæ magis adultos decet.

Deinde notandum eſt, miniſterium hoc conſiderari poſſe, vel, abſolutè, & ſecundum ſe, vel comparatione facta ad religioſos, à quibus vſurpatur: nam de illo ſecundum ſe nemo, niſi fit infans, dubitare poteſt, quin fit optimus, & ipſi iuuentuti vtiliſſimum, imò & Reipublicæ maximè neceſſarium. Quod non ſolum in Eccleſia verum eſt, vt ſtatim oſtendemus, ſed idem etiam agnouerunt Philoſophi, & legum latores, pro externa politica, ſeu ciuili Republica, vt videre licet apud Ariſtotelem ſeptimo Politicorum capite vltimo; & libro octauo cap. primo. Quanuis enim in generali loquatur de inſtitutione puerorum quoad mores, tamen ipſe maximè intelligit de his actionibus, quæ ad bonum regimen, & conſeruationem Reipublicæ neceſſariæ ſunt: inter quas conſtat meritò numerari huiusmodi eruditionem. Sic etiam dixit Cicero oratione ſecunda in Verrem, Nullum munus Reipublicæ aſſerre maius, melius, & prepoſitius quam ſi doceamus atque erudimus iuuentutem; & Diogenes Laërtius dixit, adoleſcentium educationem totius Reipublicæ eſſe fundamentum. Nihilominus tamen comparatione facta ad religioſos, dubitari poteſt: an expediat hoc munus per illos miniſtrari, & exerceri.

In quo rurfus ſubdiſtinguo illud ipſum verbum, expediat: poteſt enim inquiri, an expediat ipſis pueris, qui docendi ſunt: vel an expediat ipſis religioſis, qui docturi ſunt. Et in primo quidem ſenſu res etiam certiffima eſt: illud eſſe valde expediens ſecundum ſe, & ex ſuo genere ſpectatum. Ad quod demonſtrandum, animaduertendum eſt, duo poſſe in hac diſciplina, & puerorum educatione conſiderari: vnum eſt profectus in ipſa doctrina: aliud eſt vita ſeu boni mores, qui ſimul cum ipſa doctrina addiſcuntur. Et vtrumque multum pendet ex Magiſtri qualitatibus, ſeu dotibus. Sed primum magis pendet ex doctrina, & eruditione Magiſtri: ex quo capite parum refert illum eſſe religioſum, aut ſecularem, vſtum, vel iniquum: quia poteſt ſecularis, & iniquus excedere in eruditione, & doctrina, vt per ſe patet. Nihilominus tamen, quia profectus diſcipuli, non pendet tantum ex ſcientia magiſtri ſecundum ſe, ſed vt applicata ad docendum ipſum, id eſt, ex cura & ſollicitudine integre, & perfectè implendi munus ſuum non ad quæſtum, vel oſtentionem, ſed ad vtilitatem diſcipuli: ideo ex hac parte multum refert vita, & bona conſcientia præceptoris, etiam ad profectum literarium diſcipuli:

ergo ob eandem cauſam, religioſus ſtatus præceptoris ex ſe, poteſt multum conferre ad meliorem inſtructionem puerorum, etiam quoad vtilitatem, & profectum literarum: nam ratione ſtatus diligētiores & fideliores eſſe debent in ſuo munere præſtando, ac etiam magis integri, & independentes, ſi ab ipſis, quos erudiunt, ſtipendium non accipiat: vnde tandem, quia ex charitate illud faciunt, & omnibus, & ſingulis, pro capto vniuſcuſque, prodeſſe curabunt. Præterquam quòd propter vitam alius curis, & ſollicitudinibus liberam, magis in eo munere laborare poſſunt. addo etiam ratione eiufdem ſtatus facilius poſſe melioribus conſilijs vti, etiam in ipſamet ratione docendi, cum maiori fructu diſcipulorum: ad quod etiam facilius poſſunt & ſibi, & diſcipulis diuinum auxilium impetrare.

Maiores autem momenti eſt profectus in moribus, qui faciliſſimè in ea ætate imprimuntur. Et ad hunc profectum quamplurimum refert vita, & religioſum inſtitutum præceptoris: vt latè tractat Ribaden. libro tertio de B. Ignatio capite vltimo. Primò ratione exempli, quod maximè mouere ſolet: & ideo qualis magiſter eſt, talis educantur diſcipuli, præſertim in ea ætate, quæ vix poteſt inter bonum, & malum diſcernere, & ideo actio magiſtri, ſi mala fit, eſt diſcipulo quædam licentia tacita, vel potiùs excitatio ad eum imitandum. Propter quod dixit Boetius in tractatu ſcholarium, nullus eſt magis pernicioſus diſcipulo, quam vita magiſtri conuenientiſſima. Secundò ratione intentionis, & induſtriæ, quæ ex ea naſcitur: nam religioſus præceptor magis intendit bonæ educationem pueri in moribus, quam in doctrina, & ideo quidquid poteſt prauos mores docere, vel in ipſiſmet libris legendis, vel in quacunque praua ſocietate, aut alijs huiusmodi rebus diligenter auerit: quidquid verò ad eorum bonam inſtructionem commode iuuare poteſt non prætermittit. Hinc Chryſoſtomus homil. 60. in Marth. parentes docet, vt ſi ad colendū filiorum ingenium pedagogus recipiendus ſit, non quemcunque ſibi oblatum ſtatim admittant, ſed conſiderent vllam artem hoc artiſticio ſublimiorem non inueniri. Quid enim (inquit) maius, quam animis moderari, quam ad deſectulorum fingere mores? omni certe pictore, omni certe ſtatuario, ceteriſque huiusmodi omnibus excellentiorem hanc duco, qui iuuenum animos fingere non ignoret.

Hinc etiam ſacri canones, qui frequenter præcipiunt vt ſit in vnaquaque Eccleſia præceptor, qui pueros in his inferioribus diſciplinis, etiam in Grammatica, inſtruat, ſimul admonent vt magna cura ſe eligatur, qui vita, & moribus eis prodeſſe poſſit, vt videre licet in Concilio Lateranenſi ſub Alexandro II I. part. 1. cap. 18. vbi ſpecialiter admonetur, vt talis præceptor & gratis doceat, & docedi licentiam gratis accipiat: ac beneficiũ competens, quo alii poſſit. Quod ex parte ſtatutum fuerat in quadam antiqua Synodo ſub Eugenio II. & habetur in cap. de quibuſdam diſtin. 37. in Concilio autè Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. 11. diſtinctè explicatur, vt gratis in Grammaticæ facultate, ac alijs inſtruat, & quod Magiſter idoneus conſtituatur à Præſato, cum capitulo, ſeu maiori ac ſaniori parte Capituli eligendus. Et Concilium Tridentinũ ſeſſ. 5. cap. primo de Reformatione, idem ſtatuitur, & eligendus Magiſter dicitur ab Epifcopo cum conſenſu Capituli, & omnibus modis curandum eſſe, ne pia hæc, vtilis, atque fructuoſa promiſſio, quouis quaſio colore neglatur. Et ſeſſ. 23. cap. 18. de Reformatione, grauiffime ſtatuit vt erigantur ſeminaria, in quibus pueri à teneris annis ad pietatem & religionem ſimul cum literis inſtituantur.

Et in

IV.

Deinde quæ ad profectum in moribus

V.

Accedit autem, ibiſque in

II. Aſſertio 1. præambula eruditionem puerorum per ſe bonam eſſe.

Probatur multoſitate.

Vide Siman. lib. 9. de re. pub. c. 23.

III. Probatur quoad profectum in ipſa doctrina.

Verba de
stitutione
puerorum
apud Alex
ab Alex. &
Tirag. li. 1.
genial. c. 15.

Et in Concilio Moguntino sub Sebastiano, cap. 65. grauiissime idem statuitur tanquam res maximè necessaria ad fidem & religionem, vel instaurandam, vel conferuandam. Et peculiariter animaduertitur, vt præceptores idonei sint, & catholice veritatis amantes, ac de heresi non suspecti. In Concilio autem Mediolanensi I. sub Carolo Borromæo part. 1. dicitur Magistros esse eligendos non minus fidei & vite, quam doctrina & scientia laude commendatos, quibus etiam præcipit, vt bonis moribus, & salutaribus præceptis eos erudiant. Nec solum canones, sed etiam leges ciuiles hanc curam habuerunt. Nam in l. Magistri s. C. de professoribus libro 10. Magistros (inquit) studiorum, doctoresque excellere oportet moribus primum, deinde sciendi. Et deinde subiungitur, vt magno iudicio, & optimorum conspirante consensu eligantur, & in lib. 2. statuitur, vt si semel electus postea inueniatur insufficiens, reprobetur. Et similiter in l. vnica C. de professoribus, qui in vrbibus, lib. 12. dicitur, si laudabilem in se bonis moribus vitam esse probauerint. Et postea additur, Si docendi pueritiam, &c. Ex hoc ergo capite etiam est manifestum Ecclesiæ, & Reipublicæ multum expedire, vt hæc puerorum eruditio per religiosos fiat. Quia per se loquendo, & ex vi sui status perfectiores in bonis moribus esse debent, & diligentiores in disciplinis instituendis in bonis moribus simul cum doctrina.

VI.

Arguitur
primo ex
Gregorio.

Reliquum est vt videamus, an ipsi quoque religiosi hoc expediat, non enim defuerunt, qui in hoc etiam nostram Societatem reprehenderint, quod ad huiusmodi Ministerium se dimittat. Primum quod vile, ac infimum, religiosi quoque viros munus dedecens videatur. Nam cum D. Gregorius relatum esset, Desiderium Grammaticam quibusdam exponere, ad eum ita scribit lib. 9. epistol. 48. *Quam rem moleste ita capimus: ac sumus vehementius aspernati, vt ea (scilicet bona quedam) qua prius dicta fuerant, ingensium & tristitia verteremus.* Refertur in cap. cum multa. d. 86. Secundò, quia non solum indecens, sed etiam noxium potest hoc ministerium esse religiosi viris, tum propter nimiam distractionem, & inquietudinem, quam puerorum multitudo necessariò allatura est: tum propter nimium laborem & occupationem, quæ non solum proprium spirituales profectum, sed etiam ministeria maioris momenti, & quæ maiores Ecclesiæ fructus parere possent, impediunt: tum denique propter multa pericula, quæ cum hoc ministerio adiuncta esse possunt. Terriò ex aliarum religionum exemplo: nullæ enim sunt, quæ in hoc ministerio circa seculares occupentur, quarum vestigiis discedere, & nouum aliquid in re tam graui introducere laudabile non est.

Exemplo
vandem ar
guitur.

VII.

Enudetur
primum af
ferentis
membrum.

Nihilominus censemus, & hoc non esse nouum: neque alienum à religioso statu, & pro tempore, & opportunitate Societatis fini & institutioni fuisse maximè consentaneum. Probo singula, & in primis ex antiquis historiis & ex Patribus constat puerorum eruditionem à viris religiosi tanquam piam, & Ecclesiæ valde vtilem fuisse susceptam. Nā quod Eusebius lib. 5. historiæ cap. 11. & 12. & libro 6. cap. 12. refert de schola Ecclesiæ Alexandrinæ, non solum videtur intelligendum de ipsa doctrina sacra, seu Theologia, sed etiam de aliis disciplinis, & de eloquentia, & aliis fundamentis eo tempore ad sacram doctrinam necessariis. Et ideo de Pantæno ait, fuisse omni humaniori literatura præstantissimum, & de Origene partitum fuisse curam docendi cum Heracla viro sacrarum literarum studioso, & in aliis disciplinis disertissimo, ac Philosophiæ nō ignaro eique illos erudiendos commississe, qui ipsi fidei elementis essent imbuendi. Et Theodoretus libro 4. historiæ cap. 16. refert Protogenem in The-

baidam à Valente relegatum, statim ac locum reperit idoneum ludum aperuisse, & pueris docendas operam dedisse, quos non modò exercuit ad litterarum scribendum, verum etiam sacra Dei eloquia docuit. Nam hymnos (inquit) *Davidi tanquam cithara illi proposuit, & eas Apostolica doctrina sententias, quarum ingenium accommodatas putabat eligendas tradidit.* In quo exemplo, vt ex illo cetera, quæ afferemus, intelligantur animaduertito non oportere, vt de eadem eruditione, in Grammatica, vel Latina lingua, hæc antiqua testimonia loquantur, sed cum proportionem accipiendam esse de eruditione puerorum in quibuscumque inferioribus disciplinis, quæ sint quali principia, vel fundamenta perfectionis doctrinæ: licet enim nunc etiam Grammatica ad hæc fundamenta pertinet, vt notauit Ihsidorus lib. 1. Erymologiarum, cap. 4. Qui propterea dixit lib. 3. de summo bono cap. 13. Grammaticorum doctrinam etiam posse proficere ad vitam, dum fuerit in meliores vsus assumpta, quod ex Hieronymo refertur in cap. si quis autem. d. 37. Imò etiam artem scribendi inter hæc fundamenta reputauit prædictus Protogenes, qui fuit vir sanctus, & miraculis clarus, vt ibi Theodoretus refert. Et de S. Calisto Martyre, qui munus habuit docendi pueros parulos à quibus postea martyrium passus est, vt ex Prudentio, & Beda refert Surius tom. 4. die 13. Augusti, de hoc (inquam) ferunt, vt videre est apud Baronium in martyrologio, die 13. Augusti: fuisse prius Episcopum in Germania, & à sua sede deiectum, venisse Italiam, & Immola confedisse, ibique ludum literarum aperuisse. Item de S. Patrolo refert Gregorius Turonensis in vita eius, & ex eo Surius tom. 6. die 19. Nouembris, fuisse prius clericum, seu canonicum regularem, & relicta vrbe ad vicum quendam discensisse, ibique adfatus oratoris D. Marini: *liquis consecrato, pueros erudire cepisse in studiis literarum.*

Refert etiam Chrysostomus lib. 3. aduersus vituperatores vitæ monasticæ, post medium, quandam venerabilem monachum, qui solitariam vitam profitebatur, ad Constantinopolitanam ciuitatem descendisse, vt cuiusdam adolescentis curam haberet, ipsiusque formaret animum, dum ipse Latinæ, & Græcæ linguæ studeret, vt tandem sui instituti, & propoliti focum illum haberet, cuius, & institutum, & opus mirum in modum laudat Chrysostomus. *Ita enim (inquit) putram illum bene erigit ille pedagogus exercuit, tantamque in eo flammam discendi celestis accendit, vt cuncta simul repente abiceret, atque ad solitudinem conuolaret, alioque rursus inueneret, quod illum ab inuestigabili illi, ac venientis exercituum a mōdarauiorem posset commodioremque conuertere. Et infra, condiscipulorum plurimi tantum ex illius contubernio familiaris profectus, vt illius instituti fieri amplius debet, quæpe ille domi, qui se perpetuo moderaretur, ac vultu statueret sub artifice manu confutata ornator in dies exadibat, ingentemque animo decorem assidue adhibebat. Et inferius concludit Chrysostomus: *Itaque si quis mihi nunc quæcumque in modum animum, ac pedagogum daret, aliaque similia polliceretur, curaturam: incredibile est, quam id faceret: sic enim profecto copiosior ex fructu magis exultemus. Nec mirandum est religiosum illum virum vnius pueri curam, & magisterium tanta cura suscepisse, cum sanctus Hieronymus scribens ad Lactantium de institutione Paulæ filiz circa illius educationem, latè illam instruat, & cum inter alia ponat, vt eam Bethlehem mitteret, vt cum virgine Eustochio religioso educaretur, his verbis epistola concludit. *Ipsi si Paulam miseris, & magistrum me, & eriticium spondeo, gestabo humeris, habuientia sicut vna formabo, multo gloriosior mundi Philosopho, qui nos Regem Macedoniæ Babylonio periturum veneno, sed animum, & ipsam Christum erudit, & regni calisibum effundam.* Præter-**

IX.
Accedunt
Concilia
Patru.

Præterea inter decreta, quæ VI. Synodo Constantinopolitana tribuuntur, & referuntur in tomo 3. Conciliorum post Concilium Toletanum III. in cap. 5. statuitur, vt presbyteri per vicos & villas scholas habeant, Et si quis fidelium (inquit) suos parvulos ad istas literas & commendare vult, cum summa caritate eos doceant, neque aliquid pretij ab eis accipiant. Et in cap. 4. supponitur etiam religiosorum cenobitas hoc tunc exercuisse, sic enim ait, Si quis presbyteris voluerit nepotem suum, aut aliquem consanguineum ad scholas mittere in Ecclesiis sanctorum, aut in cenobitis, quæ nobis ad regendum commissi sunt, licentiam ad id faciendum concedimus. In Concilio etiam Aquilegensi sub Ludouico primo, cap. 135. habetur, Canonicos etiam regulares assumptis curam instruendi, & docendi pueros, & adolescentes, saltem eos qui ad Ecclesiæ ministeria educabantur. Idem grauisimè commendatur in Concilio Parisiensi sub eodem Ludouico libro primo cap. 30. Quod etiam tempore D. Basilij hoc obseruatum fuerit, colligi potest ex eodem in regulis breuioribus 2. quæstione 2. vbi sub his terminis quæstio mouetur. Nunquid conueniat, vt inter fratres magister sit puerorum secularium? Est autem responsio notanda. Cum apostolus dixerit: Patres nolite ad iracundiam prouocare filios vestros, sed educate illos in disciplina, & correctione Domini, si quos adducunt hac mente adducunt, & qui sciunt tales sunt, qui planissime considerant posse se, qui sibi adducuntur, in disciplina, & correctione Domini educare, seruetur quod præceptum est à Domino, qui dixit: sinite parvulos venire ad me, saluum est enim regnum colorum, remoto autem huiusmodi proposito, ac si hoc neque Deo gratum, neque ex decore, aut ex utilitate nostra esset existimo. Hinc etiam D. Benedictus nobilissimum Romanorum atque aliorum Italiae magnatum filios, in suo monasterio erudiendos accipiebat, vt ex Gregorio intelligitur 2. Dialogorum cap. 3. in fine, dicente, Capere etiam tunc ad eum Romanæ vrbis nobiles, & religiosi concurrere, suoque ei filios omnipotenti Deo nutriendos dare. quanquam in his verbis loqui videtur de donatione filij ad statum religiosum, quæ tunc erat in vsu, & de qua loquitur Benedictus in sua regula cap. 39. In historia etiam religionis Prædicatorum refertur, in quodam suo capitulo generali statutum esse, vt in singulis monasteriis aliqui fratres deputarentur, qui circa doctrinam, & mores puerorum, qui in scholis versantur, curam haberent. Non est ergo hoc nouum, licet fortasse, quia maiori ex parte antiquatum erat, per Societatem fuerit instauratum, & fortasse etiam auctum, & ad meliorem formam redactum.

X.
Probatio ab
exemplo.

Et ex eadem traditione, & exemplis constat ministerium hoc non esse indecorum, sed maximè decens religiosos viros. Quod enim à grauisimis & sanctissimis viris susceptum, & approbatum est, cur indecens reputabitur? an quia humile potius, quam honorificum ministerium esse videtur? At profectò hoc genus operum maximè decet religiosum statum: alloqui non deberent religiosi curare infirmos, pedes hospitum lauare, ac denique per charitatem inuicem seruire, vt Paulus monet. Quod si ad alia opera charitatis, etiam abiecta, & laboriosa meritò ordinatur religio, cur non etiam ad hoc opus docendi pueros, quod licet valde laboriosum, & minus honorificum sit, tamen sine dubio est vtilissimum Ecclesiæ, vt ostensum est in c. 2. Si ergo seruetur conditio à Basilio posita, nihil est indecentius in hoc munere, potestque ex verbis illius argumentum à contrario sumi, tunc enim hoc ministerium non erit ex decore (vt ipse loquitur) quando per illud temporale cōmodum queritur, aut spiritualis fructus proximorum non speratur, ergo à contrario, cum à religiosis viris nihil præ-

Franc. Suar. de stat. u. relig. Tom. I. V.

ter communem Ecclesiæ vtilitatem per hoc ministerium queratur, cumque hæc vtilitas propter rationes omnes adductas, & manifestum experimentum, magna sperari possit, dubium non est, quin huiusmodi opus dignissimum sit, vt à religiosis viris assumatur.

Neque contra hoc quidem facit reprehensio Gregorij in dicta epist. seu in dict. cap. cum multis. Satisfit primò quidem, quia aliud est loqui de Episcopo, aliud de religioso: multa enim religiosum decet, quæ Episcopum dedecent, in quibus numerare possumus Grammaticam docere, sicut etiam Gregorius Nazianzenus epist. 97. in Gregorio Nissenio reprehendit, quod prætermissa lectione Scripturarum nimium Rhetoricæ libris vacaret, eumque exhortatur, vt illis libris omisissis propria Episcopi munera, quæ solebat diligentia relinqueret. Deinde & Glossa ibi & Gratianus in §. cur ergo, post cap. turbat. d. 37. & alij exponunt, Episcopum illum reprehendit à Gregorio, eo quod in concionibus ad populum loco sacre lectionis, & eruditionis, Gentilium fabulas, & Poëtarum carmina exponebat. Quem sensum indicat Gregorius cum ait, nefandum esse Episcopis canere: quod nec laico religioso cōueniebat, loqui enim necesse est de cantu profano, nō de ecclesiastico: legimus quippe de eodem Gregorio apud Ioannem Diaconum lib. 2. vitæ eius, cap. 6. interdum cum Ecclesiasticis pueris fuisset modulatum, habentem in manu flagellum, quo pueris minabatur: si in Ecclesiastico cantu erraret. Qui ergo Summus Pontifex designatus non est, propter clerici reformationem in cantu Ecclesiastico pueros instruere, vel sua auctoritate ad maiorem diligentiam adhibendam eos compellere: multo magis iudicaret opportunum, ac decens, religiosos aliquos occupari circa puerorum eruditionem in inferioribus literis, quatenus ad maiores necessariae sunt.

Præterea quod ministerium hoc non sit omitendum propter impedimenta, vel pericula, quæ secum affert, declaratur breuiter. Quia in primis hoc ministerium per se est adeo vtile, ac necessarium Ecclesiæ, vt prætermittendum non sit, etiam si maiora, aliqua ex parte impedire videatur. Nam licet formaliter (vt sic dicam) minimum appareat, virtute tamen magnum est: cum ex illo & Ecclesiæ mores, & altiores disciplinae magna ex parte pendeant, ita vt ad illud meritò accommodari possit parabola de grano sinapis, quod minimum est quantitate, virtute autem magnum. Accedit, quod altiores scientiæ plures habent Magistros, tam religiosos, quam seculares: ad hanc autem puerorum eruditionem pauci, quales numero 3. & 4. proponebamus, inueniuntur, aut inclinantur, & ex hac parte maiori Ecclesiæ necessitati in eo subuenitur, & ideo licet apud homines videatur minoris dignitatis, apud Deum fortasse est maioris meriti. Præterea quamuis opus hoc ad eas personas comparatum ab altioribus ministeriis eas impediatur: tamen non ibi sistendum est, sed cum toto religionis corpore est conferendum: nam (vt de Ecclesia dixit Paulus 1. Corinth. 12. Corpus non est vnum membrum, sed multa, & quæ videntur membra corporis infirmiora esse necessaria sunt, & ex illorum ministerio non impeditur corpus, quominus perfectiores actiones per altiores facultates possit efficere. Ita ergo contingit in corpore religionis: nam si hæc inferiora ministeria cum debita mensura, & moderatione sumantur, non impediunt altiora: sed potius ad illa iuuant, tum præparando materiam, vt sic dicam, ex parte audientium, vt idonei sint ad perfectiores disciplinas capessendas, tum ex parte ministrorum, vt paulatim ab inferioribus ad perfectiora progrediantur, & ita in omnibus

XI.
Satisfit primò
mo argum.
in num. 6.XII.
Satisfit secundò
ibid.
quod omnia istis continetur.

Yy bus

bus magis proficiant; nam omnia tempus habent; & quadam ministeria, quadam ætatem; & conditiones requirunt, quædam verò alias; & tota hæc varietas in corpore religionis inueniri potest, si cum dextérité, & prouidentia gubernetur. quod quidem non negamus esse difficile; ac laboriosum, inde tamen speramus meritum augeri. Vnde per se loquendo, hic labor, & sollicitudo non potest impedire substantialis perfectionis augmentum; tum quia est opus insignis charitatis, & ex obedientia susceptum ipsam charitatem multum auget, ac perficit; tum etiam, quia sperandum est ratione talis status, & totius religionis ad hoc munus, inter alia instituta, non sine speciali Dei prouidentia, & approbatione; sperandum inquam est non futurum peculiare auxilium Dei ad illud munus, imò cum magno etiam profectu efficiendum. Quapropter si quid est periculi, eadem diuina gratia, & superiorum vigilantia, & aliis operibus religionis, & iis præsertim, quæ ad vitam contemplatiuam pertinent, superari cum tale periculum non sit per se coniunctum huic ministerio, sed sit valde accidentarium, & extrinsecum; vixque possint cogitari actiones humanæ, in quibus similia, vel maiora pericula inueniri non possint.

XIII.

Tandem quod hoc tempore, & in hac religione medium hoc (quidquid sit de religionibus aliis temporibus) fuerit valde opportunum Ecclesiæ, & non sine peculiari Dei prouidentia inuentum, intelligit facile, qui animaduertat, quæ lib. 1. diximus, de institutione Societatis: namque rationes omnes & circumstantiæ, quas ibi obseruabimus circa institutionem Societatis ad ministeria proximorum, ad hoc peculiare ministerium applicari possunt, & experientia, quam diximus, institutum ipsum comprobasse, non minus approbat; & confirmat hoc ministerium. Re enim vera incredibilis est fructus, qui ex illo redundauit; in Prouinciis siquidem Catholicorum, ubi fides illæsa conseruatur, non solum puerorum, sed etiam omnium statum mores per hoc medium reformati sunt. nam ex his pueris, & plures religiosi, & boni clerici, & iusti gubernatores Reipublicæ prodierunt. Cum enim à tenera ætate Dei timorem concipiant, & diuinis rebus, ac sermonibus assuefiant, semper odorem illum retinent, generatim loquendo, iuxta sententiam Sapientis Prouerb. 22. *Adolescent iuxta viam suam etiam cum senex sit, non recedet ab ea.* In religionibus autem hæresis labe infectis per hanc puerorum educationem, non solum filij, sed etiam parentes sæpe ab hæresi præseruati sunt, & ab illa interdum ad fidem reuocati. Sicut enim legimus Principes, & alios hæresum patronos ad eas disseminandas, & propagandas, procurasse, vt pueri statim ab initio cum ipsis literarum principiis errores biberent, vt de Maxentio refert Eusebius lib. 9. historia. cap. 5. & Theodorus presbyter in Hægoge, seu expositione vñionis duarum naturarum in Christo, statim initio de sectatoribus Eutychis, & Dioscori refert tanta pertinacia Ecclesiam oppugnasse, vt quos haberent puerulos necdum compotes plani eloquij exaceruerent, atque persuaderent inducendo, quo possint, & audire & discere, quæ pro suo dogmate tuendo afferbant, quos nostro etiam ætate Lutheranos imitari audiuius: scribunt enim carmina, & elegantes orationes contra Pontificem, & Ecclesiam catholicam, vt pueri eas legentes eorum spiritum hauriant, & summam diligentiam adhibent, vt Magistri puerorum suis erroribus infecti, & ad eos affecti sint. Et in Concilio Colonienſi sub Adolpho p. 1. cap. 1. refertur sectarios magistris inhiare scholarum, & operam suam institu-

Fructus educationis puerorum inter catholicos.

Item inter hæreticos.

Theodorus in tom. 1. Biblioth. Patrum.

dæ iuuentuti passim venditare, vt venena sua teneræ iuuentuti infillit; de Diuo etiam Petro martyre ex S. Dominici familia, scribitur Patrem Patrumque hæreticos contendisse (sed tamen frustra) vt ab schola remoueretur, ubi cum ceteris pueris fidei nostræ rudimenta didicerat; esset ergo absurdum, & insolens (vt ait Theodorus supra) si hæretici pro tuendo mendacio puerorum animos præoccupare studeant, & Ecclesia pro veritate & animarum salute defendenda in eo negotio negligens inueniretur; propter hanc ergo præcipue causam existimo tali tempore Deum exaltasse Ignatium, eique hanc mentem, & consilium abque aliarum religionum urgente exemplo dedisse, illudque sui vicarij auctoritate, & multis effectibus, ac suæ gratiæ ostensionibus comprobasse. Quibus tandem accedit grauissimum Cardinalium testimonium; nam in congregatione in qua ad dubia circa Concilium Trid. respondent, in quadam responsione 231. circa decretum Concilij Trid. sess. 23. c. 18. de reformatione, addiderunt, quærendos esse magistros Grammaticæ & Musicæ eruditos, qui in seminaris pueros instituant, quorum (ait Congregatio) si reperiantur I. suite ceterum an epouendi sunt. Atque ita satisfactum est tribus rationibus dubitandi in num. 6. positis.

Addam in fine huius capitis vsque ad eod. cordi fuisse D. P. N. Ignatio hæc educationem puerorum, vt non putauerit indignum, vel alienum à nostro instituto, etiam illorum curam suscipere, qui sub aliquo Magistro legere addiscunt, aut scribere, cum debito tamen moderamine. Vnde in 4. p. Constit. c. 12. in fine vltimæ declarationis sic dicitur, *In legendo, scribendo, & scribendo alios instituere, opus etiam charitatis est; si personarum numerus Societati suppetat, vt omni no vacare possit propter earum tantam penuriam, hoc ordinari decere non constituitur.* Itaque opus quidem ipsum esse, charitatis est, & susceptum propter prædictum finem, scilicet vt pueri cum ipsis primis literis, nihil aliud quam honestatem, & religionem addiscant, esset reuera magnum, & religiosum obsequium Dei, non tamen nisi raro suscipitur, & propter grauem aliquam causam, & communem necessitatem, ne tot muneribus nimium religio oneretur. Potestque moralis ratio adiungi, nam vtilitas, quæ ex illo magisterio resultat, magis remota est à literariis disciplinis, minusque ab illa pendent altiores scientiæ, quam à Grammatica, vel aliis artibus liberalibus, & ex hac parte minus coniuncta est cum Collegiorum instituto, facileque inter seculares inueniuntur, qui exacte artem illam doceant, quæ magis etiam ad mechanicas accedit, quam ad liberales, & ideo frequentius per laicos, quam per clericos tradi solet, & alioquin ætas puerorum pro illo statu, regulariter loquendo, nimis tenera & imbecilla esse solet ad morum instructionem accipiendam, & ideo minus necessarium illis est nostrum ministerium: nam quod in hoc ministerio iis parulis fuerit opportunum, suppleri potest externarum scholas interdum adeundo, & in doctrina Christiana, & bonis moribus pro illorum capacitate pueros instruendo, quam curam tanquam sibi propriam, ubi commodè fieri potest, Societas non prætermittit.

CAPVT VI.

Virum ad externorum scholarum institutionem conuenientibus medijs Societas utatur.

Deo in hac institutione intenduntur: profectus videlicet in doctrina, & in moribus, quæ dupliciter ita comparantur, vt licet doctrina sit quasi materia nostra propria